

Isparta'dan bir görünüş

50.000'e ulaşmasını öngörüyordu. 1965 sayımında tesbit edilen 42.901 nüfus planda öngörülen rakama yaklaştı; fakat alan açısından büyüme pek düzenli olmadı ve özellikle kuzeydeki Bahçelievler, batıdaki Yayla, güneydoğudaki Gülcü ve doğudaki Karaağaç mahallelerinde tasarlanan sınırların dışına taştı. Bu sebeple 1968 yılında söz konusu aksaklıkları düzeltmek için başka bir plan hazırlandı ve eski planda fazla bir değişiklik yapılmadan sadece şehrin yeni gelişen kesimleri göz önüne alınarak yol ağı genişletildi. Burdur-Konya, Burdur-Antalya ve Konya-Antalya transit bağlantısını sağlayacak bir çevre yolunun önerilmesi 1968 planının en önemli özelliklerindendir.

1975 yılında Isparta'nın otuz mahallesi vardı (Bağlar, Bahçelievler, Çelebiler, Davraz, Dere, Doğanç, Emre, Gazikemal, Gülcü, Gülevler, Gülistan, Halifesultan, Hızır-bey, Hisar, İskender, İstiklâl, Karaağaç, Keçeci, Kepeci, Kiracılar, Kurtuluş, Kutlubey, Pîrîmehmet, Sanayi, Sermet, Sülübey, Turan, Yayla, Yenişehirler, Yenice) ve buralarda 62.870 kişi yaşıyordu. Nüfusun hızlı artması ve iskân edilen yerlerin yine planlanan sınırların dışına taşması 1976'da tekrar yeni bir plan yapılmasını gerektirdi. Bu planda kuzeye bir organize sanayi bölgesi önerildi. Bu alan için Çünür köyü yakınında yer ayrıldığından bu köy belediye sınırları içine alınarak mahalle statüsüne kavuşturuldu. Ayrıca şehrin kuzeyi yüksek öğrenim kurumlarının kampusu

olarak düşünüldü ve daha sonra buraya Süleyman Demirel Üniversitesi kuruldu. Çünür köyü gibi çevredeki başka köylerin de eklenmesi ve bazı mahallelerin ikiye bölünmesiyle mahalle sayısı arttı ve 1994 yılında kırkı buldu; Anadolu, Ayazmana, Binbirevler, Çünür, Fatih, Halıkent, M. Töngge, Sidre, Vatan ve Zafer yeni oluşan mahallelerdir.

İş yerleri şehrin hemen hemen geometrik merkezinde bulunur. Geniş mekân ihtiyacı duyan sanayi kuruluşları dış kesimlere doğru taşma eğilimi gösterirse de büyük firmaların, özellikle Isparta ile âdetâ özdeşleşmiş olan halı ve gülyağı ticaretini denetleyen firmaların satış büroları merkezî alanda yer alır. Gülyağcılık Isparta'nın dış satımında en önemli yeri tutar; Fransız parfümeri sanayii Bulgaristan gülyağından sonra en çok Isparta'ninkini kullanır. Gülistan, Gülcü, Gülevler ve Halıkent gibi mahalle adları, sanayi kollarının şehrin hayatında ne derecede önem taşıdığını ortaya koyar. Sanayide bu iki geleneksel kolun dışında bir çeşitlilik de dikkati çeker (şarap, yem, çimento, çeşitli gıda vb.). Nüfus ilk defa 1985 yılında 100.000'i aşmış (101.215), 1990'da 112.117'ye ve son sayımın yapıldığı 1997'de de 134.271'e ulaşmıştır.

Isparta ili Burdur, Afyon, Konya ve Antalya illeriyle çevrilidir. Merkez ilçeden başka Aksu, Atabey, Eğirdir (Eğridir), Gellendost, Gönen, Keçiborlu, Senirkent, Sütçüler, Şarkıkaraağaç, Uluborlu, Yalvaç ve

Yenişarbademli adlarında on iki ilçeye ayrılmıştır. 8933 km² genişliğindeki Isparta ilinin 1997 sayımına göre nüfusu 461.571, nüfus yoğunluğu ise 52'dir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait 1995 yılı istatistiklerine göre Isparta'da il ve ilçe merkezlerinde 210, kasabalarda 134 ve köylerde 256 olmak üzere toplam 600 cami bulunmaktadır. İl merkezindeki cami sayısı ise doksandır.

BİBLİYOGRAFYA :

X. de Planhol, *de la Plaine Pamphylienne aux lacs Pisidiens*, Paris 1958, s. 126, 160, 329, 380, 381, 386, 389; Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi: 1918-1938*, Ankara 1983, s. 568; Talip Yücel, *Türkiye Coğrafyası*, Ankara 1987, s. 90; Besim Darkot, "Isparta Çevresinde Coğrafi Görüşler I-III", *Enerji*, 1/1, Isparta 1937, s. 2-7; 1/2 (1937), s. 30-43; 1/3 (1937), s. 73-76; a.mlf., "Isparta", *İA*, V/2, s. 681-683; Fehmi Aksu, "Isparta'nın Mahalle Adları Üzerinde Bir Araştırma", *Ün*, XI/123-124, Isparta 1944, s. 1715-1718; Ahmet Ardel, "Göller Bölgesinde Morfolojik Müşahedeler", *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 1/2, İstanbul 1951, s. 5.

METİN TUNCEL

ISPARTA ULUCAMİİ

(bk. ULUCAMİ).

ISSIK KÖL

(bk. ISIK GÖL).

ISSIZ HAN

Bursa yakınlarında
XIV. yüzyıl sonlarında
inşa edilen han.

Bursa'nın 65 km. kadar batısında, Karacabey ilçesine bağlı Seyran köyü yakınında Ulubat gölünün kuzey sahilinde bulunmaktadır. Burası, Roma döneminden beri İzmir'den İstanbul'a uzanan yolun önemli bir noktasını oluşturuyordu. Yapı, Anadolu'daki ticaret yolları üzerinde özellikle Selçuklular devrinden kalma pek çok benzeri bulunan kervansaraylardan biridir. Issız Han'ın önemi, Selçuklu kervansaraylarının mimari özelliklerini taşıyan bir erken Osmanlı dönemi yapısı olmasıdır. Cümle kapısı üzerindeki kemerin içinde yer alan, girift bir sülüs hatla yazılmış iki satırlık Arapça kitâbeye göre 797 (1394-95) yılında Celâleddin Eyne Bey b. Felek Meliküddin tarafından yaptırılmıştır. Balıkesir-Karesi subaşılığı görevinde bulunan ve I. Kosova Savaşı'nın kuman-

danlarından olan Celâleddin Bey, 808'de (1405) Şehzade Süleyman ile İsâ Bey arasında Ulubat'ta meydana gelen çarpışmada ölmüştür.

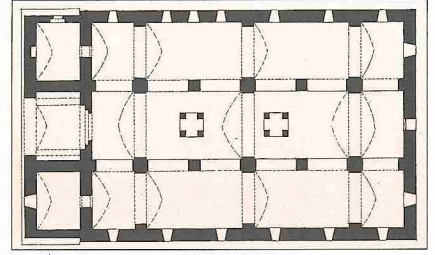
Issız Han, Bursa gibi büyük bir merkezin yakınında ve işlek bir yol üzerinde bulunmasından dolayı eski tarihlerden itibaren seyyahların uğradıkları ve seyahatnâmelerinde bahsettikleri bir yapı olmuştur. Aslında bir papaz olan Stephan Gerlach, XVI. yüzyılın son çeyreğinde Bursa'ya yaptığı seyahat sonrasında Ulubat üzerinden Karacabey'e giderken uğradığı bu handan "kervansaray" diye bahseder. Seyyah Richard Pococke 1740 yılı yazında bu hanı görmüş, 1779'da Bursa'ya ve yakın çevresini gezen İtalyan rahip Dominico Sestini, Hassis Han dediği bu yapıyı etraflı şekilde anlatmıştır. 1834 yılında Bursa'da incelemelerde bulunan Fransız mimarı Charles Texier yapıdan Kırsız Han, bundan bir yıl sonra mart ayında Bursa'ya uğrayan William J. Hamilton ise Kız Hanı diye söz etmektedir. George Perrot ise yapıyı 1861 yılında görmüştür.

Kuzey-güney doğrultusunda uzunlaşmasına dikdörtgen planlı, 42,30 x 21,30 m. boyutlarında bir yapı olan Issız Han'ın cümle kapısı güneydeki dar cephede, sivri kemerli yüksek ve derin bir eyvanın içinde yer almaktadır. İki yan duvarlarından dikdörtgen nişlerle genişletilmiş, cümle kapısı çift kademeli kör bir kemer içine alınmıştır. Kapının iki yanında dışa kapalı dikdörtgen planlı birer mekân bulunmaktadır. Üzerleri beşik tonozlarla örtülü olan bu odalar birer kapı ile ana mekâna açılmaktadır. Ana mekân, köfeki taşından yapılmış beşerli iki pâye sırasının ayırdığı üç nefli (sahn) bazilikal bir plana sahiptir. Dairevi kemerleriyle bağlantılı olan bu pâyeler nöbetleşe olarak haçvari ve dikdörtgen kesitli biçimde yerleştirilmiş, neflerin üzerleri uzunlamasına tuğladan yapı-

ma beşik tonozlarla örtülmüştür. Ortada yer alan nefin zemini yanlara göre 0,64 m. kadar yükseltilmiş, bu yükseklik örtü sistemine de yansıtılmıştır. Yolcuların kullanımına mahsus olan ortadaki nefte, granitten yapılmış dört adet bodur sütun üstünde, yekpâre taştan basık kemerler üzerinde yükselen iki baca bulunmaktadır. Tuğla örgülü olan bu bacalar tavana doğru kademeli biçimde daralmaktadır.

İki pencere dışında hanın diğer on dokuz penceresi mazgal şeklindedir. Bunun sebebi hiç şüphesiz ısı kaybını önleme ve güvenliği sağlama düşüncesidir. Bugün oldukça harap durumda bulunsa da yapının üzerini iki yana eğimli bir kırma çatının örttüğü anlaşılmaktadır.

İri blok kesme taş ve tuğla malzeme kullanılarak temiz bir işçilikle inşa edilen yapının duvarlarında iki sıra taş, dört sıra tuğla dizisi almaşık olarak kullanılmıştır. Tonoz ve kemerlerle bacalardaki malzemenin tamamı tuğla ise de bunlarda süs unsuru yoktur. Bunun yanında, eyvanın doğu yan duvarındaki nişte tuğlanın dekoratif örgülü olarak kullanıldığı dikkati çeker. Burada tuğlaların yatay ve dikey durumda yerleştirilip "meander" motifi meydana getirildiği görülür ki yapıda bu basit süslemeden başka süslemeye rastlanmaz. Binanın inşasında kullanılan blok taşlar, yapının yakınındaki Apollonia (şimdi Gölyazı) şehri harabelerinden alınmış olmalıdır. Duvarların dış yüzünün değişik yerlerinde bulunan bazı mimarî parçalarla üzeri yazılı taşlar da antik yapıardan devşirilmiştir. Bunlara sütun gövdeleri de eklenebilir. Ocaklara ait sütun başlıkları antik malzeme olsa da bunların üzeri Türk üslûbunda işlenmiştir. İşçilikleri oldukça kaba görünen bu başlıklar üç ayrı tiptedir. Bir kısmı baklavali tipin sadce örnekleri olup iki başlık köşelerinde uç-

Issız Han'ın planı

ları aşağı doğru yönelik mızrak ucu yapıraklar bulunan kesik piramit biçimindedir. İkinci ocağın sütun başlıkları ters döndürülmüş çok kenarlı kesik piramidal biçime sahip olup kıvrılmış yaprak uçlarıyla köşeleri pahlanmıştır.

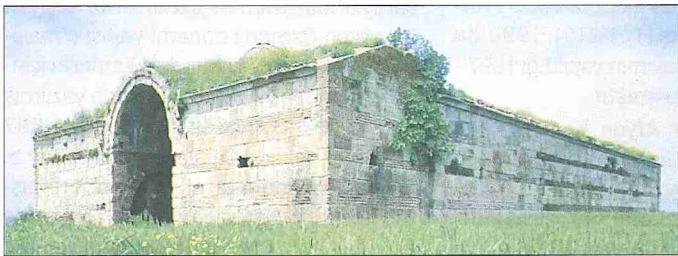
Erken Osmanlı döneminde eski mimari geleneklere bağlı kalınarak inşa edildiği anlaşılan yapı halen depo vazifesi görmektedir. Son olarak 1956 yılında restore edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Gerlach, *Stephan Gerlach dess Aelteren Tage-Buch*, Frankfurt 1674, s. 257; R. Pococke, *A Description of the East and Some Other Countries*, London 1745, II, 118; A. Dominico Sestini, *Voyage dans la Grèce asiatique à la péninsule de Cyzique, à Brousse et à Nicée*, Paris 1789, s. 81-82; W. Turner, *Journal of a Tour in the Levant*, London 1820, III, 189; W. J. Hamilton, *Researches in Asia Minor*, London 1842, II, 92; Ch. Texier, *Asia mineure*, Paris 1862, s. 142; G. Perrot - E. Guilleme, *Exploration archéologique de la Galatie et de la Bithynie*, Paris 1872, I, 176; F. W. Hasluck, *Cyzicus*, Oxford 1910, s. 84-85, rs. 7, plan 8; Ekrem Hakkı Ayverdi, "Le premier siècle de l'architecture ottomane", *First International Congress of Turkish Arts*, Ankara 1961, s. 60-61; a.mlf., *Osmanlı Mi'mârîsi I*, s. 526-530, rs. 899-911; Umberto Secondo, "En Early-Ottoman Han Near Lake Apolyont", *Atti del Secondo Congresso Internazionale di Arte Turca*, Napoli 1965, s. 221-234, lv. CX-CXX, rs. 1-20; G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, London 1971, s. 87-88, rs. 81-82; Oktay Aslanapa, *Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (XIV. Yüzyıl)*, İstanbul 1977, s. 10, 99, 160, 174; a.mlf., *Osmanlı Devri Mimarîsi*, İstanbul 1986, s. 78-80; Yıldız Demiriz, *Osmanlı Mimarîsi'nde Süsleme I: Erken Devir 1300-1453*, İstanbul 1979, s. 654-655, rs. 728-729; S. Yıldız Ötügen v.dğr., *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1986, IV, 385-388, rs. 222-224, şekil 111; Gönül Öney, *Beylikler Devri Sanatı: XIV-XV. Yüzyıl (1300-1453)*, Ankara 1989, s. 26, plan 22, rs. 28; J. A. R. Munro, "Explorations in Mysia", *Journal of the Royal Geographical Society of London*, VII, London 1897, s. 51.

ENİS KARAKAYA

Issız Han
ve inşa kitâbesi -
Ulubat / Bursa